

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՆՈՒՄ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՆՈՒՄ ՀԱՐԱԹ 11 ԱՊՐԻԼ 1870

ԹԻՒ 881

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Վարդենի կայսեր առաջարկութեանը համաձայն իր
գործը գրուելու սահմանադրական փոփոխութիւնը
ճանր տարածաշնորհիւն պատճառեց Վարդենի պաշ-
տօնէից խորհրդոյն մէջ. հետեւեալ անոր անդամներ
բէն մէկ քանին, այսինքն երկմարդ տեսուչ մօսիւ
Պիւլի, արտաքին գործոց տեսուչ Տարիւ կոմսը,
Թաւրիկէ Մարքիզը և մօսիւ Շվանտի, իրենց հը-
րածարական առիւն և ընդունուեցաւ: Եւ այս ար-
գարութեան տեսուչ մօսիւ Օլիվիէ, որ միանգա-
ւաճ պաշտօնէից խորհրդոյն նախագահն է, և երես-
փոխարկան ժողովոյն մէջ առաջարկեց որ յիշեալ
խորհրդոյն վրայ իրենց ունեցած վստահութիւնը
խոյանեն: Ուստի քուէարկութիւն եղաւ նոյն ժող-
ովոյն մէջ, և անոր անդամոց խիստ մեծացոյց մասը
իւր գոհունակութիւնը և վստահութիւնը յայտնեց
պաշտօնէից խորհրդոյն վերայ. հետեւեալ մօսիւ
Օլիվիէ հաստատուն պիտի պահէ զայն՝ քանի մը
նոր անդամներ զննելով հրաժարելոց տեղը:

Վարդենի կայսրը ուղեւեջ ազատութեան փա-
փաքը իր գործը զննել, յատուկ նամակաւ մի հրաման
տուաւ մօսիւ Օլիվիէին, որ 1852ին հաստատեալ
Սահմանադրութեանը այնպիսի ազատութեան փո-
փոխութիւններ ընէ և այնպիսի որոշ ձև մի տայ, որ
ազատ մնայ ամեն տեսակ բանակոծութիւններէ և
բոլորովին անփոփոխ ու անխախտ ըլլայ, և միայն
ժողովրդական քուէն (բլէյկսիթ) կարող ըլլայ՝ ըստ
կայսերական առաջարկութեան փոփոխել զայն:

Յիշեալ կայսերական նամակը ընդունելէ ետև,
մօսիւ Օլիվիէ սահմանադրական օրինաց ծրագիր մի
ներկայացոյց Ներակուսին. որուն մէջ շեքորդ
յօդուածը կըսէ թէ՝ Սահմանադրութիւնը չկրնար
հրէ և փոփոխութիւն ընդունիլ բայց միայն ի ժող-
ովրդէն ըստ առաջարկութեան կայսեր. և իսկ առաջին
յօդուածոյն դրոշմեամբ թէ՛ կայսրը, թէ՛ Ներա-
կայրը և թէ՛ երեսփոխանական ժողովը պիտի կրնայ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Անաւասիկ Պիտա Թ. Պապին կեցողիք՝ գոր գերա-
նշխում արքայիսկայսրային յանձնած է և. Պոլսոյ Հայ
կարդիկ ժողովրդեան հաւատուն Պատրիարքին մէջ
պատահած տարածանքներուն կարգադրելու համար:

Թեւաւորոյ կըրպար, քղնայն և առաքելական օրհնութիւն:

Խօստ մեծ ցաւ և արտաքին կարգի տրամալ իւն եղաւ
մեր սրտին, երբ իմացանք թէ Կ. Պօլսոյ Հայոց եկեղե-
ցին երկարատեւութեամբ և խողովութեամբ կը յուզի
չարաշար, և թէ այն խողովութիւնը՝ որնոր պահպա-
նելու համար թէ՛ մերք և թէ՛ մեր նախորդները չկնք
դադրած այս հաւատարմեցից յանձնելու, հետաքեր է բո-
լորովին այն եկեղեցիին: Իրօր ալ քանի մը աշխարհա-
կաններ՝ Հայ ծխի կրօնատարներէն և աշխարհիկ կղերին
անդամներէն զմանց հետ միանալով, մեր յարգելի եղ-
բոր Անտոն Պետրոս Թ. Կիլիկիոյ Պատրիարքին իշխա-
նութիւնը անարգելի ու միտք եւն յայտնապէս, ասոր
վրայ աւելցնելով Յ. եղբոր Յովսէփայ Առաքելան՝
Անկիլիոյ եպիսկոպոսին կանոնական իրաւասութիւնն
ալ մերմէլը, որնոր մեր հաւանութեամբ նոյն Պատրի-
արքին փոխանորդութիւն կընէ: Անանկ որ համարձա-
կեր են այն փոխանորդին վէճերն ու հրամանները
չընդունիլ, և ասով եկիւ հասեր են տարակուսի տակ
ձգելու նաև վերջիշեալ Պատրիարքին ընտրութեան օ-
րինաւորութիւնը, որնոր թէ՛ եպիսկոպոսայ միաձայն
հաւանութեամբ կըսէ, և թէ՛ մեր միանաւոր դա-
ւապաւանաւը հաստատուած է: Բայց յայտնեմ նաև
յանդէնքն են ամենատարբ պատարագի և ժամերգու-

օրինաց ծրագիր մի առաջարկել, բայց իր արդէն
նեւրէն և որոց վրայք նախ երեսփոխանական ժողով-
քնութիւն պիտի ընէ և իւր հաւանութիւնը պիտի
տայ: Դարձեալ մօսիւ Օլիվիէին օրինաց ծրագրին
երկրորդ յօդուածովը իշխանութիւն տրուած է կաշ-
տէր՝ աւելցնել Ներակուսին՝ անդամոց թիւը մինչև
երկու երրորդ մասը ազգային երեսփոխանաց թիւոյն:
Սակայն տարին քսան հոգիէն աւելի պիտի չկրնայ
Ներակուսին անդամ անուանել:

Ի սկզբան դրեթէ ամենքս զոչ եղան սահմանա-
դրական օրինաց այս ծրագրէն. որով կայսեր իշխա-
նութիւնը մեծապէս կը շփուէր: Սակայն քիչ մը
ժամանակէ ետև զանազան պատճառներ յառաջ բե-
րելով, հաստատեալ տեսական կուսակցութիւնը և լի-
հաշտելիաց կուսակցութիւնը սկսան իրենց զօր-
հաւելնել յայտնել և առաջարկուած սահմանադրա-
կան փոփոխութեանց զէմ խօսիլ և գրել՝ որոց ա-
զատութեան պայմանները բաւական կամ կազար-
եալ չեն. համարիւր: Բայց միթէ կարելի է զամենքը
զոչ ընել, միթէ կարելի է հաշտեցնել այնպիսի
անձինքը՝ որոնք նոյնինքն անք լինանք: Երեսփոխա-
նաց ժողովքն մէջ երկար ու ճարտարախօս տեսնա-
լանութեամբ մի վերջիշեալ սահմանադրական օրի-
նաց ծրագիրը պատասխանեց, յառաջ բերելով զհա-
կասութիւնը որ կը պահուի ի մէջ միապետական յա-
ջորդութեան և սահմանադրական վեհապետութեան:
Վերջապէս այնպիսի փոխփոփոխական արաւարտե-
լութեամբ մի խօսեցաւ, որ զիտութեան վերաբերեալ
խնդրոց միայն կը յարմարի և ոչ քաղաքային ու վար-
չական ճանր և շփոթեալ խնդրոց. որոց վրայք
կերել թէ տակունի փարձառութիւն չունի: Երես-
փոխանաց ժողովը պահէս խորհեցաւ, ու երիտասարդ
աւանաբանին տաղանդը յարգելով հանդերձ՝ 235
քուէից առաւելութեամբ, ընդդէմ 43 հակառակ
ձայնից՝ իւր վստահութիւնը յայտնեց, (ինչպէս որ
արդէն զրուցած եմք,) պաշտօնէից խորհրդոյն, որ

թեան առեւն քոչ անել նոյն Պատրիարքին անուան
չիւտակութիւնն ալ, և վերջապէս չեն ստիպել որ
կականի տան մէջ Քրիստոսի օրհնութիւնը իւր
խորան կանդնելու և եկեղեցի մը հաստատուելու, որնոր
հակառական խօսքերով անուանել են Հայ կաթողիկոս-
կան անկախ, իւր թէ կաթողիկոս եկեղեցոյ մէջ ամեն
մարդ ազատ ըլլայ սպիլը ըստ հաճոյս, և որպէս թէ
պարտքերն չըլլայ հազարելի և անալ իրենց հոգի-
նելուն, ինչպէս Առաքելալը կը պատուիր:

Այս ամէն բան, մեծարոյ կըրպար, շատ ծանր ու
խրաւար պարտաւելի ըլլալով, մեր սիրտը ի խոր խոցե-
ցաւ: Ինչու որ չկնք սպասել ասիկա Հայոց ազգէն, և
մանաւանդ Կ. Պօլսոյ հայերէն, որոնց վրայ առաքելա-
կան գահը միշտ առանձինն խնամը և հոգ. ունեցեր է:
Անոր համար Կ. Պատրիարքին գահին յարգութեան և հը-
պատակութեան յայտարարութիւնները, որոնք վերջ-
իշեալ աշխարհականաց, կըրտականաց և կրօնաւորաց
մեկի ներկայացուցած արաւոնջի թղթերուն մէջ կը ըլլա-
նուն, այս մեր սրտին ցաւը մեղմացնելու բաւական
չեն ըլլար: Անարարակոյ իրենց այս յայտարարութեան
տակը ծանրաւորութիւն մը տալու համար ալ, սակաւ
բողք անուանել են, և ոմանք ասով Յ. եղբոր Յովսէ-
փայ կը տարանքներն ազատիւ կարծել են. սակայն
կըտեսներ, որ այս՝ Աստուծոյ հպատակուած առաքե-
լական գահին իշխանութեանը զէմ ծուռ, սուռ և դոյ-
թակցական վարդապետութիւններ սպրդել մտեր են ժո-
ղովրդեան մէջ, և նոյն խոյ մեր Սահմանադրութեանց
զորութիւնը և իշխանութիւնը անարդուեր ու բռնաբար-
ուեր է: Թիպետե այս զէպքերը մեր սիրտը ի խոր վի-
րաւորած են, սակայն չենք կրնար մոռնալ, որ այն
քողքին մէջ զանազան Հայ ժողովրդեան մեծ մասը իր

սահմանադրական օրինաց այս ծրագիրը Ներակու-
սին ներկայացուցած է ու անոր հաստատութիւնը
կըրնալքէ իրաւացի պատճառներով:

Իհնայ կացութեան մէջ կը պահուի այժմ Վաղ-
գիւնը ներքին քաղաքականութիւնը. որուն վրայք մե-
ծապէս զբաղեալ ըլլալով թէ կառավարութիւնը և
թէ ժողովուրդը, լուրջ իրենքը արտաքին գործոց
վրայք շատ բան չեն գրեր: Իսկ ի մասին հոռոյ
տիեզերական կոչուած ձախորդ ժողովոյն՝ Վաղգիւն
կառավարութիւնը՝ խոհեմութիւնը ձեռքէ ձգելով
հանդերձ՝ կը շարունակէ միշտ ամենայն յարգութեամբ
իւր յանդիմանութիւնները ընել ժողովոյն հարցը,
հանդիմանողութիւնը հրաւիրելով ի վերայ վտան-
գաւոր հեռութեանց որոնք կրնան ծաղիլ ժամա-
նակին ազատութիւնը ողորդել հակառակ վարդապետու-
թեանց հաստատութեան և ընդունելութեան, թէ
պէտէ հեռալիք կը ըմտնույն թէ Վաղգիւն անձնա-
կան անսխալութիւնը արդէն որոշուեր է ժողովոյն
մեծարոյն մասին հաւանութեամբը:

Ինչպիսիական կառավարութեան հակառակ օրադր-
ները փութացան հրատարակելու թէ վստմա. Կու-
սար փաշային պաշտօնը յաջող վտանան մի չունե-
ցաւ ի Կ. Պօլսոյ, այսուհետեւ անոնց ձախորդ
դուշակութիւնը բոլորովին անհիմն էր. վստմա ի,
Վաղգիւն թեթեւ փոփոխութիւն մը ետև, իւր բարձր
հաւանութիւնը տուաւ Ինչպիսիական պատասխանական
բարեկարգութեանցը՝ որոնք Վաղար փաշային խո-
հական կենցաղայինութեամբ խմբադրուելով՝ Եւ-
րոպիոյ մեծ տէրութեանց վաւերաբանը առաջար-
կուեցան և անոնցմէ կարելի ալ յատուկ պաշտօնապա-
րազ միջոցաւ քննուեցան Վաղգիւն մէջ: Սահմանա-
կայսերական կառավարութիւնը՝ որուն յարաբերու-
թիւնները խիստ բարեկամական և սիրալիկ են այժմ,
բարձրաւ, Եւրոպիան կառավարութեանը հետ, կա-
տարեալ իշխանութիւն տուաւ վստմա, Կուսար փա-
շային, որ այս օլտակար խնդրոյն նկատմամբ իւր
բանախօսութիւնը շարունակէ մեծ տէրութեանց հետ:

պարտուցը և հաւատքին մէջ անարատ մնալով, թէ այս
Ս. Վաղգիւն և թէ իրենց Պատրիարքին հաւատարմ-
գաւաւոր է և ի չարեաց աշտո մնալով փոյթ տարեր է:

Արդ ըստ պարտուց մի պաշտօնին, այս չարեաց
զարման մը տանելու համար, քեզի՝ յարգելի եղբայր,
որ մեր առաքելական նուիրակութեան պաշտօնը ունիս
Կ. Պօլսոյ քաղքին մէջ, կը շարունակեք դառնալ փութով
այն քաղքը, և առած պաշտօնիդ համեմատ ամէն կեր-
պով աշխատիլ Արեւելքի հաւատարմութեան իրենց հա-
ւատքին մէջ հաստատուելու և փրկութեան ծախքն բե-
րելու գանգը, որ ուղիղ ծախքն խողոված են: Եւ որ-
պէս ի կարեւոր պաշտօնը ըստ պատշաճի կատարել,
պէտք էս քու խնամոյց յանձնուած հաւատարմեցի վիշե-
ցնել, որ հետոյ մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի Հոգովոյ
Քահանայապետին յանձն սրբոյն Պետրոսի ընդհանուր
եկեղեցին հովուելու, ուղղելու և կառավարելու տուած
իշխանութիւնը՝ ի հաւատոց է. անանկ որ այս իշխա-
նութեան ազատ և կատարեալ գործադրութիւնը ոչ մէկ
երկիր, և ոչ մէկ պաշտօնութեան սահմանովը կրնայ չա-
փաւորուիլ:

Յիշեցուր անոնց, թէ կաթողիկոսական անուամբ այս
ծաղող վարդը՝ Հոռոյն Քահանայապետին հետ ի մի ու-
թեան պէտք է ըլլայ, ոչ միայն հաւատքի և վարդապե-
տութեան կողմանէ, այլև պէտք է որ հաւատքի ըրայ
երբոր ծխի և բարեկարգութեան նկատմամբ որոշու-
կընէ: Անոր համար ալ զանազանութիւն չընկա այս հա-
ւատարմեցի և բովանդակ արեւելոց սորիցընէ ծխի և
բարեկարգութեան մէջ եղած մեծ տարբերութիւնը.
ինչու որ այս երկու բանը իրարու հետ շփոթեալ միտ-
քերն խողովել է, և ասիկա է որ անդադոր ասիկա վի-
լայ անհամար և անիրաւ տրտնջանայ և պատճառ տուե-

Լսածնուս նայելով՝ փարիզի Լնդոնի դեսպան
վսեմա. ըրտ Լայնս իւր բոլոր ջանքը կաշնա-
տի Լոյդիտոսի դատաստանական բարեկարգութեանց
օր յառաջ ի գործ դրուելուն և հնչեցական
իրաւասութեանց ջնջուելուն, որ տէրութեան մէջ
մասնաւոր տէրութիւններ ըսելէ: Եւրոյն վսեմու-
թիւնը Գաղղիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէին հետ
յաճախ տեսակցութիւններ ընելով այս ծանր խնդ-
րոյն նկատմամբ՝ ամեն կերպիւ կը ջանայ գաղղիացի
կառավարութեան ընդդիմութիւնները օրինաւոր
փաստերով հերքելու և բանաւոր լուծում մի գտնելու
այս քաղաքային անկանոնութեանը: Սոյնը է թէ
այս անկանոնութիւնը հաստատուն մնալու համար՝
Լնդոնի Գաղղիոյ գաղղիացի բնակիչները աղերսազիր
մի մատուցած են Եւրոպէոս կայսեր, սակայն ամեն
մարդ գիտէ թէ այս աղերսազիրը արդարութեան
սկզբանց վերայ հիմնեալ չլինար ըլլալ, և անոր
նպատակը ուրիշ բան չէ բայց միայն անձնական օ-
գուտը՝ ի մնաւ հասարակաց օգտին:

Հետագիւրը արդէն կը ծանուցանէ թէ Ռուսաց
կառավարութիւնը ընդունելու է Լոյդիտոսի գաղա-
տանական բարեկարգութիւնը և այս որոշումը պաշ-
տօնական կերպիւ իմացուցեր է բարձրա. փոխարքա-
յին: Բայց երկամայ՝ Լնդոնի ևս պատրաստ է յո-
ժամամիտ է իւր հաւանութիւնը տալու այս բարե-
կարգութեանը. որուն օրինակին պիտի հետեւին ան-
շուշտ միւս գլխաւոր տէրութիւնները. հետեւեալ
շատ չանցած՝ վտեմա. Եւրոպայի փառային ծանր պաշ-
տօնը ամենայն յաջողութեամբ պիտի պսակուի. որով
Եւրոյն վսեմութեան կենցաղապէական աստղագիւր
նոր փառք մի պիտի ստանայ աշխարհի առջեւ:

Հէլլատայի մէջ աւազակութիւնը գոյազգաբար
կը յառաջագիւրէ և կառավարութեան անդադար ջան-
քը մինչև ցայսօր չկրցան զսպել զայն: Սոսորս
Լնդոնի 1 1/2 ժամ հեռու 30ի չափ աւազակներ
ճանապարհորդաց փոքրիկ խումբ մի բռնեցին, որ
բաղկացեալ էր Լնդոնի Լնդոնի և Խալիոյ դեսպա-
նատանց խորհրդոյ քարտուղարներէն, 3 անդակացի
հարուստ աղնուականներէ և երկու տիկիններէ. ու
րոց առաջնորդ եղած էին չորս զինուորք: Աւազակ-
ները զինուորներէն երկուքը սպաննելէ ու երկու-
քը չարաչար վիրաւորելէ ետեւ, ճանապարհորդները
լեռը տարին ու տիկինները յուղարկեցին ի քա-
ղաքն, ծանր փրկանք խնդրելով վասն աղատութեան
իրենց քովը արգելեալ աղնուականաց: Ոմանք կը-
սեն թէ աւազակները մէկ միլիոն արախի կը պահան-
ջեն, ուրիշներուն ըսածին նայելով 50-000 անդ-
ակական լիւս կուզեն ի գին աղատութեան յիշեալ

լութեան ընդդէմ առաքելական գահին այն մարդկէն
լու գործութեամբ, որոնք չեն վախնար այս Ս. Աթո-
սոյն Արեւելեան եկեղեցեաց վրայ ունեցած փրկաւտ ի-
րաւունքը ջնջելու կամ նուազեցնելու: Յիշատի մենք և
մեր նախորդները ծանուցել ենք, թէ արեւելեան ծէսերը
պիտոյր անխախտ մնան, երբոր ոչ հաւատքի և ոչ
միութեան կը վնասեն, սակայն չլինար ըլլալ որ եկե-
ղեցական բարեկարգութիւնը՝ զորեւ գլխաւոր և էական
մասերու նկատմամբ միօրինակ չըլլայ, և կամ ուր որ
խախտած է, չտիկնու չաշխատուի: Մեր առաքելական
պաշտօնը մեզի պարտք կը դնէ հսկելու այս միութեան,
որոնք կատարելու երբեք անփութ պիտոյր չըլլանք: Սոյն
էր պատճառը, որուն համար 1867ին Յիշատի երէն Սահ-
մանադրութիւնը հրատարակեցինք և կուզենք որ պահուի
խղճի և խառն անոնցմէ՝ որոնց որ կը վիրաւորէ: Ինչու
որ եկեղեցական աղատութիւնը պահպանելու, և պիտի
պոսաց իշխանութիւնը և իրաւունքը պաշտպանելու և
ուղղափառ միութիւնն ու կրօնը պահելու՝ ասկից աւելի
յարմար միջոց մը չկայ:

Բայց սակայն ինչպէս կարելի է որ այս Ս. Աթոսը
յարգեն և անոր հպատակած ըլլան անոնք՝ որ այս առա-
քելական գահին իրաւունքները ու պաշտօնը կանարդեն
կամ կը խախտեն: Եւ իրօք ալ վերջի չեալ Հայոց աղէրս-
ներէն կը տեսնուի այս հնազանդութեան բարձր մը: Ա-
սոնք կը լինեն, որ պահելով իրենց ծէսը, կարենան
առաքելական նուիրակին իշխանութեան տակ մանել,
քանի որ մեր Յ. եղբայր Պետրոս (Թ). Պատրիարքական
պաշտօնին մէջ կը մտայ. բայց որոշեցինք բնաւ չհաւանիլ
այս բանին: Ինչու որ յայտնի է, թէ աղերսաբերները
ասով արիւշ բան չեն խնդրել, բայց եթէ իրենց օրի-

բանտարիւնը: Եւս գէտքը՝ ինչպէս իւրաքանչիւր
կրնայ երեւակայել, խիստ ծանր է և հէլլեանական
կառավարութեան պատուոյն և զանձուն փաստակար
վսեմի յիշեալ հարուստ աղնուականները՝ որոցմէ
մէկը ըրտ, միւսը կամ և մնացեալները բարձրա-
տիճան անձինք են, պիտի չուշանան աւազակաց
պահանջած փրկանքը վճարելու. զոր յետոյ դես-
պանական միջոցաւ կարող պիտի ըլլան, կարծեմք,
ետ առնելու Լնդոնի գահընէն:

Հայտնի է թէ Պուլղարները՝ որոնք Յունաստան
են և ի սկզբանէ անտի Յունաց հոգեւոր իշխանու-
թեան ներքեւ կը գտնուին, քանի մը տարիէ ի վեր
աղերսամատոյց ըլլալով կայսերական կառավարու-
թեան՝ կը խնդրեն նոյն իրաւասութիւնը թողուլ և
զատ հոգեւոր վարչութիւն մի կազմել, Բարձրագոյն
Դուռը չլինալով համոզել զՎ. Պոլսոյ Յունաց պատ-
րիարքարանը որ ինքնայոժար կամք ընդունի Պուլ-
ղարաց օրինաւոր խնդիրը, և երկու կողմէն յառաջ
բերած իրաւունքները քննելէ ետեւ, արժան հա-
մարեցաւ՝ ժամանակին աղատասիրական ոգին յար-
գելով, լուծել այս խնդիրը կայսերական հրովար-
տակաւ մի. որով Պուլղարներուն արտօնութիւն կը-
տուի հոգեւոր զատ վարչութիւն մի ունենալ և Պատ-
րիարք մի կարգել Եւրոպայի անունով:

Վ. Պոլսոյ Յունաց Պատրիարքարանը՝ որուն մեծ
ցաւ պատճառած է այս բաժանումը, առ բարձրա.
Սեմ-Եւրոպոսն յուղարկած հետեւեալ իւր նամա-
կաւ քանի մը դիտողութիւններ կը ընէ ի մասին
տրամադրութեանց յիշեալ հրովարտակին:

Բարձրապատիւ Տէր,
Խրիսթոսի Զորաբան Կիլիկիոյն և Ալեքսանդր
Բարաթոսոսի ձեռք յուղարկեցի ինձ՝ առանց թէս-
կելի, մոգադրութի վերայ օրինակեալ կայսերական հրո-
վարտակ մի, որ կը պարտնակէ վեհապետական որոշում
մի, պաշտօնական իշխանութեան եղած, որով վեհա-
կայսեր կառավարութիւնը հարկ համարած է որոշիչ լու-
ծում մի տալ տարւոյ տարիէ ի վեր ի կալս մնացեալ
Պուլղարներ խնդրոյն:

Պատրիարքարանը՝ հաւատարմ մնալով իւր պար-
տուցը առ վեհա. կայսեր զոր Աստուած մեր գլխոյն
վերայ կարգած է, երբեք միտքն չէ անցած ուրանալ
դարգութիւնը և զհնազանդութիւնը զորս կը պարտա-
ւորի մեր օգոստոսիաւ վեհապետին ի մասին քաղաքա-
կան խնդրոյն: Արեւելեան եկեղեցին երբեք վճիռ ներքեւ
չըրաւ այս սկզբունքը որ և է քաղաքական իշխանու-
թեան գէտ: Սակայն անտարակուսելի է միտնգամայն
թէ փառաւոր յիշատակաց արժանի Սուլթանները՝ ինչ-
պէս նաև անոնց պիժմեան փառաւոր յաջորդը (որուն
զօրութիւնը անյաղթելի ընէ Աստուած), չուզեցին երբեք

նաւոր Պատրիարքին իշխանութեան ելլել: Ո՛ր թո-
ղունք ասկից աւելի ծանր բան մը, այսինքն որ առաքե-
լական գահուն իշխանութիւնը՝ ասով թեւ թիկուր և
զած կը ըլլայ հպատակաց՝ իրենց մեծաւորաց անաստել:
Թիւոր առ Հայրապետն Հոռոյն բողոքելու իրաւունքը
նուիրական է՝ ինչու որ Աստուած անոր տուած է իշխա-
նութիւն արձակելու զոր ինչ որ ուրիշ որեւիցէ դատա-
ւոր կապած է, և եթէ այս իրաւունքը միշտ և ամէն տ-
տեն պահուած է մեծարանք. սակայն կարելի չէ հան-
դուրեւել որ այս իրաւունքը գործածուի անհնազանդու-
թիւնը տարածելու համար, այսինքն կուզենք ըսել որ
հպատակը զեղծման անդադար բողոքելու յանգուստ
ընդդէմ եկեղեցական կարգադրութեանց: Վսեմի բո-
ղոքը զարմանք, ինչպէս աղէկ կըսէ Ալեքսանդր Գ.
մեր նախորդը, չէ հնարուած թէ թիկուր ըլլալու մար-
դու մը շարութեանն, որ կրօնի և կարգի կանխի պահ-
պանութեանն հնաւոյն է:

Յիշատի ամէն մարդու ծանօթ բան է, թէ բարոյա-
կանի և ուղեւոր հարկաւոր նիւթերու մէջ բողոքը ու-
րիշ զօրութիւն չունի, բայց եթէ անկարողին տեղ կա-
րողը գնելու. ասկից աւելի բան պահանջող տեղի և
կեղեցական կարգի խառնչ, քան թէ առաքելական
գահին հնազանդ ողորդ սեպուելու է: Արդ որպէսզի այս
կարգն ու կանոնը պահուի, որով կը ծնան իր նաւը
թիւթիւնը, պէտք է որ իւրաքանչիւր անձն իր վիճակին
միտ զննելով զգուշանայ որքա՞ն տակ առնելու այն առ-
մանները, որ եկեղեցական օրինօք որոշուել են: Անոր
համար ալ քահանայք աշխարհական գործերէ բողոք-
մին հնաւ կենալով, միշտ աստուածային պաշտօնին և
հոգւոյ զրկութեան միտ գնելու են, հնազանդելով ի-

միջամուտ ըլլալ եկեղեցական իշխանութեան վերաբեր-
եալ խնդրոյն: Սուլթանները ամեն ժամանակ զանազա-
նեցին քաղաքական իշխանութիւնը եկեղեցական իշխա-
նութեանն, որուն արտօնութիւնները և աղատութիւն-
ները ճանաչեցին և երաշխաւորեցին չաթ թի հիմնուելու
ներքով. ու երբեք թող չտուին որու և իցէ մնաւ հասցը:
Նեկ նախահաստատ իրաւանց եկեղեցւոյն, որ հինգ դարէ
ի վեր անոնց կայսերական աթոռոյն անմիջական պաշա-
պանութեան ներքեւ գրուած է:

Բարձրապատիւ Տէր, եթէ վերջի չեալ հրովարտակը
պարզապէս կայսերական վաւերացումը ըլլար գտնա-
դրութեան մի՝ եղեցի ի մէջ Յունաց պատրիարքարանին
և Պուլղարեան խնդրոյն պաշտպանաց մէջ, այսպիսի
վաւերացում մի՞ ինչպէս միշտ, ընդունելի և յարգելի
պիտի ըլլար. բայց զմարդաբար զորքը այնպէս չէ:
Վսեմորոյ, որովհետեւ հրովարտակին տրամադրութիւն-
թիւնները եկեղեցական կանոնաց հակառակ և մեր Ս.
Յիշատի արտօնութեանց և աղատութեանց մնասա-
կար են, Պատրիարքարանը չլինար ընդունել կայսե-
րական կառավարութեան վերջնազէլը:

Արմենիոն Պուլղարեան խնդրոյն պաշտպանները կա-
մակորութեամբ կը ընկերեն Պատրիարքարանին բրած-
մընէ հաշտարար առաջարկութիւնը, որովհետեւ կայսե-
րական կառավարութիւնը իշխանութիւն չունի անհա-
հանջելի վճիռ մը տալ պարզապէս եկեղեցական խնդրոյ
մը մէջ՝ ինչպէս որ վերը ըստեցաւ, և որովհետեւ ի պատ-
ճաստ այս անկանոն կացութեան, Եկեղեցւոյն նուիրա-
կան կանոնները՝ ինչպէս նաև ի հնուց նուիրադրուեալ
արտօնութեանց և աղատութեանց դէմ յայտնի օրինա-
կանցով ինչ կը ըլլայ՝ ինչպէս չառ անգամ աղայացուե-
ցաւ Չոր Բարձրութեանը, վասն այս պատճառաց պատ-
րիարքարանը վերադառնալով կաղաչէ զկայսերական կառա-
վարութիւնը ընդունել յառաջմանէ իրեն յուղարկուած
առաջարկութիւնը և հաճութիւն տայ իրաւունքով՝ այս
ինքն տիկնոջական ժողովոյ մը գումարման. որուն
ձեռնհասութեանն միայն կարեալ է վաւերական և եր-
կու կողմանց համար պարտաւորիչ վճիռ մը տալ:

Բայց յայտնի կաղաչեմք զկայսերական կառաւո-
րութիւնն որ հարկաւոր միջոցները ի գործ դնէ զսպիւր
համար զխոտութիւնները՝ որոնք օրըստօրէ կաճին դո-
ւաւաց մէջ: Եւ իրօք այս վերջին օրերս հաւատարկաց
անդորրութիւնը մեծապէս խռովեցաւ մեր հոգեւոր հա-
տին մէջ, ի պատճառ չըջարկականին զոր Պուլղար
ժողովրդոց ներկայացուցիչները տարածեցին ի Կ.
Պոլսոյ, ներկայ տարւոյ Մարտի 3 ամսամիտով՝ զինի
ընդունելոյ զվերջի չեալ հրովարտակը: Յունաց պատ-
րիարքարանը կը բողոքէ կայսերական կառավարութեան
առջեւ ընդդէմ այս խոտութեանց:

Ինչ կը ըստեց որ պարտաւորեալ մեծարանք:
Իսկ կրօնաւորք, որ աշխարհքէ քաղուելով կրօնաւո-
րական տխուր տակ մտնի են, պէտք է որ սուր մտա-
ծութեանց մէջ ապրին, ու իրենց իմանքը մարտութեամբ
և հանդարտութեամբ անցընեն վսեմեւոր կամ վսեմա-
տանց մէջ իրենց կրօնի զգեստով, միշտ հոգիներուն
և իրենց մեծաւորաց հոգւոյ փրկութեանը համար ալ:
Խառնելով, և հնազանդ ըլլալով յարգանք իրենց եպիս-
կոպոսոյ: Սոյն վախճանիս համար հրատարակեցան
փրկաւտ հրահանգներ ի Կ. Պոլսի բնակող կրօնաւո-
րաց համար: Սոյն հրահանգները եթէ պահուած ըլլա-
յին, չէինք ունենար այժմ քանի մը կրօնաւորաց ու-
ղիղ ծամիւ խոտորելուն զփառք գէտքը: Անոր հա-
մար կը ստատուի իրենք խառն որ այս հրահանգները պահ-
ուին, և քեզ կը խառնենք, որպէսզի զայս ամենայն պա-
հէ տալու աշխատին:

Վերջապէս աշխարհականները պէտք է որ իրենց
պարտուցը հաւատարմ մնան, և եկեղեցական բաներու
մէջ բնաւ չխառնուին: Անոնց եկեղեցւոյ մէջ ունե-
ցած պարտքը սորովի է և ոչ թէ սորովեցնել, կառա-
վարութիւն, և ոչ թէ կառավարել: Աստուծոյ եկեղեցւոյն
համար չկայ այնպէս վնասակար բան մը, ինչպէս ալ
խառնականաց եկեղեցական գործերու մէջ խառնելու
և եկեղեցական կարգաւորութեանց հրամայելու. անոր
համար ալ սուրը հարք և թէ տիկնոջական ժողովքա-
մէն բանի տեղի զայս դատապարտեցին: Ահաւասիկ
մեծարդոյ եղբայր, այս է, որ քեզի հարկաւոր տեսանք
ըսելու և յանձնելու: Եւ որպէսզի կարենաւ աւելի օղ-
տիւ այս ամենայն կատարել, այս թիկնոյն կատարեք
քեզի հարկաւոր իշխանութիւնները

Միմէ այս խօսքերը զարմանալի և ծիծաղելի չեն. ինչու որ, ինչպէս ամեն մարդ գիտէ Ս. Հայրիկը՝ Վ. Պօլսոյ ազգային տխուր վիճակին վերայ ցաւելու բաւական ժամանակ չունի, ինչպէս ուրեմն կրնայ մեր վրայ ցաւել. որ՝ դո՛ւրստիս Մատուոյ, ամեն ինչ ցաւակցութեան արժանի չեմք. խեղճ Հայրիկը՝ Պօլսոյ ժողովրդեան ոչ ողջամիտ մասէն ծանրապէս դանդաղելով կրնէ եղբւր թէ, ձիս իւս կիւտար պատրաստ կըմնայ որ մը պիտի փախչիմ. Դարձեալ ազգային վարչութեան սնտուկին պարապ ըլլալը և ազգային պարտուց օրըստօրէ կստաւել ծանրանալը տեսնելով և դարման մը, ճար մը չեղանելով մինչև ցայսօր, Կորին Սթրազնովիւնը պաշտօնական ազգարարութեամբ լրացրաց միջոցաւ կըխնդրէ ժողովրդէն որ՝ կամ լուծէ ազգային արոց խնդիրը այսինքն փոխանակ շատ խօսելու քիչ մը ստակ վճարէ, կամ թող տայ որ ինքը լուծուի, այսինքն վերադառնայ իւր տեղը:

Այս աշխարհի ցաւալի և խեղճ վիճակի մը մէջ կըգտնուի Վ. Պօլսոյ Պատրիարքարանը. հետեւաբար վերոյիշեալ նամակաց հեղինակին անոր խնամքը մեր վրայ հրաւիրելը և զմեզ խեղճ անուանելը՝ կամ աղայամտութիւն է և կամ չարամիտութիւն. ընտելութիւն իրեն կըձգեմ:

Զմիռնացի Հայ Երիտասարդ մը:

ՅՈՒՐԱԿԱՆԱՅԻՆ ԻՒՊԵՏԵՐ

Այս նամակս քիչ ժամանակէ ի վեր ֆորոյրաֆիայի գործատուն մի հաստատուած է ի քաղաքիս Գրանկաց քաղց Սթրեքիին ֆրենքլանկին մէջ: Այս գործատուն գլխաւոր արհեստագործներն հայազգի են ու խիստ մաքուր են պայծառ տեսքով պատուական պատկերներ կընանեն, որոց մէջ եւս ականատես վկայ կընամբ ըլլայ: Բաց յայնման, գիներն ալ ջափառք են կարելի իջածին ջափ. վստմորդ կըլորդորենք մեր ազգայինները, որպէսզի ի պանանջել հարկին՝ նախամեծար համարեն այս ազգային գործատունը. յորմէ ամեն կերպիս գոն պիտի ըլլան:

ՎՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈՒՍ 8 ԱՊՐԻՆ

Վաղը՝ որ է հինգշաբթի, օգոստոս. Սուլթանը Բարձրագոյն Դուռը պիտի երթայ ունիւդքութիւն մատուցանելու համար, ի ներկայութեան զլիւստոր պաշտօնատարաց, կայսերութեան գործոց տարեկան տեղեկագրութեանը, զոր բարձրա. Մեծ-Լիպարդոսը պիտի կարգայ, ըստ հաստատեալ սովորութեան: Անցեալ շաբթու Սուլթանը դէպքան վեմա. ի վիճակի Զօրապետը Բարձրագոյն Դուռը երթալով երկար խօսակցութիւն մի ունեցաւ Մեծ-Լիպարդոսին հետ. Ս. Հայրիկը Բարձրութեանը հետ բաւական երկար ժամանակ խորհրդակցեցաւ: Այս տեսակցութիւնները՝ ըստ հասարակաց կարծեաց, Պուշ-Ղարեան խնդրոյն համար պիտի ըլլան:

Վաթմիշի Հայոց վէճը կըշարունակուի, և ըստ երեւանց շուտով պիտի չլմընայ. վստմի Հոռոմի անսխալ Պապը՝ հարկաւ զիջողութիւն պիտի չընէ և չլրանը ընէ՝ առանց իւր անփոփոխելի սկզբանցը դէմ վարելու. ուստի հակահաստատեան կաթմիշի Հայերը՝ մեր սիրելի եղբարքը ինչ պիտի ընեն. կամ պէտք է որ ընդունին Պապին անձնական անսխալութիւնը և հետեւաբար անոր սահմանած կարգադրութիւնները, կամ Վրիստոսի առ Պետրոս առաքելին ըսած խօսքը կրկնել անոր յաջորդին, ըսելով՝ Եթէ յետս իմ սատանայ, զայնակցութիւն իմ ես եայլն. Բայց այս քաջութիւնը պիտի կրնան ունենալ արդեօք. կըտաքախուսիմք մեծապէս:

Վայսերական հրամանաւ, մեծաշուք Կուրեան Էջօհանէս էֆէնտին, որ Բարձրագոյն Դարան արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ օտար լեզուաց թղթակցութեան գիւնդին տեսուչ է, օսմանեան հիւպատոս կարգեցաւ ի Կարօլի, և այս մարտաքաղաքին նախորդ օսմանեան հիւպատոս Վուլիէֆէնտին մի և նոյն պաշտօնը յանձնուեցաւ թիֆլիշի մէջ:

Վըհաստատեն թէ Բարձրագոյն Դուռը յատկապէս հրաման յուղարկեր է ի Հոռոմ իւր գեղապանին որ Հասունեան զերապաշտուէն ետ առնու կայսերական պէրաթը, որով կաթմիշի Հայոց Պատրիարք կարգուած էր:

Անցեալ շաբթու խիստ ցաւալի դէպք մի պատահեցաւ Բէրայի Թարապաշը փողոցը. Հասունեանին կուսակէցներէն մէկը կուրի բռնուելով հակահասունեանին մը հետ, այս վերջինը դանակով զարկաւ և սպաննեց իւր հակառակորդը: Այս մուրհաւորութեան տուած սոսկալի պտուղը. տար Լստուած որ վերջինը ըլլար:

ՔԱՆԱԿԱՆ ԵՆԻՔԻՆ

Զմիռնիա, 41 Ապրիլ:

Քաղաքիս հասարակաց անդորրութիւնը բարեօրէն ճակի մէջ կըգտնուի լուրջ հսկողութեամբ և խնամքով զաւուսի ոստիկանութեան տեսուչ մեծաշուք Եսաէն Պէյին, որ մօտեւր վերադարձաւ իզմիրի չըրկայ գիւղաքաղաքներէն ուր դացած էր իւր պաշտօնին վերաբերեալ գործոց համար:

Լրագրոյս նախընթաց թուով ծանուցելով իզմիրի ազգային ընդհանուր ժողովոյն գումարումը և անոր ըրած անգիտութիւնները, այսինքն ազգային նոր Վարչութիւն մի կարգելը, ազգին երկեսն վարձարանաց նոր հոգաբարձուներ և ազգային կալուածոց յատուկ վերապաշտներ ընտրել:

Այսօր կըյաւելցնենք, (ինչպէս որ նորահաստատ ազգային վարչութեան մեծաշուք Սեդաքմէրը յատուկ յայտարարութեամբ մի հրատարակելով՝ անցեալ շաբթու) թէ նոյն ընդհանուր ժողովոյն համահաճ հաւանութեամբ հետեւեալներն որոշուած են:

Ա. Ազգային երկեսն վարձարանաց մի միայն աղբաւորի մանկանց և աղջկանց դաստիարակութեան տարեկան ծախսը համար ազգային անշարժ կալուածքներէն տարին 40,000 զուրուշ կկամուտ բարող կալուածքներ զատելով՝ անկախ կերպիւ յանձնել ի ձեռս հոգաբարձութեան երկեսն վարձարանաց:

Բ. Կատուելով որ 40,000 զուրուշի գումարը՝ աղբաւորի մանկանց և աղջկանց դաստիարակութեան ծախսը միայն պիտի կարենայ հոգալ, և թէ աշակերտաց թուոյն ամեն համեմատ բնականորաւ ծախսն ալ պիտի աւելնայ, հարկ համարուեցաւ նոյն վարձարանները յաճախող աշակերտաց և աշակերտուհաց ծնողքներէն որոց վճակը կընէրէ, տարեկան տուրք մի պահանջել երեք կարգի բաժնելով. այսինքն առաջին կարգէն մէկ աշակերտի համար տարին չորս օսմանեան լիւր առնուլ. երկրորդ կարգէն երկու լիւր և երրորդ կարգէն մէկ լիւր: Իսկ ազգայնոց վճակին համեմատ այս երեք կարգերը տնօրինելը, ինչպէս նաև երկու կամ աւելի դասակ ունեցողներուն նկատմամբ տուրքի վճարման եղանակը որոշելը՝ ազգային վարչութեան յանձնուած է որ վերոյիշեալ բաժնման եղանակի ոգոյն համաձայն կարգադրէ՝ ընկերութեամբ ազգային վարձարանաց հոգաբարձութեան և երկու քահանայի:

Գ. Վերոյիշող տուրքը՝ իբրև աղբասիրական նըպատ, միևնոյն եղանակաւ խնդրել և հաւարել երկեսն վարձարանաց մէջ զաւակ չունեցող և կամ իրենց դասկները օտար դպրատուններ յուղարկող ազգայիններէն:

Դ. Ազգային երկեսն վարձարանաց մի մէջ չընդունել այն աշակերտները և աշակերտուհիները, որոց ծնողքը կարող են և կըմերթն ու չեն ուղեր իրենցմէ արժանաւորապէս պահանջուած տուրքը վճարել:

Ասանուս նոյնիւր Վ. Պօլսոյ ամենա. խրիմեան Պատրիարքը մտադիր է ընդհանուր ազգէն հանգստակութիւն ժողովել աւել յիշող մայրաքաղաքին ազգային պարտքը վճարել, որուն գումարը մէկ միլիոն զուրուշի կըհասնի: Կորին Սթրազնովիւնը ժապարակեալ տեղադրութիւնը զընելով՝ որուն մէջ իւրաքանչիւրոյն հանգանակած ստակին գումարը պիտի նշանակուի, 5000 զուրուշ գրած է եղբ. ամենայն Հայոց կաթմիշիկոսին համար, 2000 Երուսաղէմայ Պատրիարքին և 2000 իրեն համար: Այս տեղադրութիւնը յաւելցնելու է նաև իզմիրի ամենա. Ս. Սաւորոյին 3000 զուրուշի հանգանակութիւնը՝ զոր Պօլսին մեկնելին յառաջ վճարած է ի նպատակ ազգային պարտուց:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Միլիոնը կուզուի միշտ և այս շաբթու 45 կողով վաճառեցաւ 285-290 զուրուշի չէրին: Բամպակը գիւրաւաճառ է և այսօրուան գինը 600էն մինչև 557 է կենդինարը ըստ տեսակին: Այս շաբթու 3000 կենդինար Լիւնոյ տեսակ փաւամուս ծախուեցաւ 93 զուրուշի կենդինարը:

ԾԱՆՈՒՅՄՈՒՆՔ

Պուռնովայի աղբիւրի ջրոյ Յանձնաժողովը կըծանուցանէ, քէ Սպրիլի 49ին, այսինքն Մայիսի 4ին ըստ նոր տուարի կիրակի օրը առաւօտեան ժամը 40, 4/2ին ժողով պիտի ըլլայ յիշեալ գիւղին Յունաց առաջնորդարանը ի կարգադրութեան նոյն ջրոյն վերաբերեալ խնդրոց: Ուստի Պուռնովայի մէջ աղբիւրի ջուր ունեցողները կըհրաւիրուին ներկայ գտնուիլ գումարուելու ժողովոյն մէջ եւ մասնակցիլ տնօրէնութեանց որ պիտի ըլլան:

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄՍՏԵԱՆ

Աղբասիր Տիւմայի աշխատարանը հոգաւորութիւն Ռճիրք, Պօրճիւրք կոչուած գիրքը՝ զոր ի գաղղարէն և աշխարհարար հայերէնի թարգմանած է պարսն Ս. Ս. Գրողը, և որ կարգաւոր արժանի պատմութիւն մըն է, կատարելագործող ամեն դրամապաշտ քով կըծախուի ի գին 20 զուրուշի:

Քաղղիացի պարկէտ եւ ուսումնական օրիորդ մի, որ բիւնոյի եւ երգելու ուսուցիչ է, պարապ քանի մի ժամ ունենալով, կրնայ մատուցանել զայն՝ դաս առնելու փափաքողաց: Ռգողը՝ պէտք է որ մօսի Ս. Գրարքային հետ տեսնուի ի Սինաճոյլու խանգ:

ԳՈՐԾՍՏՈՒՆ ԽՄՈՐԵՂԵԱՆՍ

Ստորագրեալ քիչ Բոնսարեֆինօ Բաբբօրուօն կըծանուցանէ հասարակութեան քէ, շատ տարիներէ ի վեր խմորեղեններ շինելու կըպարապի իզմիրի մէջ, այսինքն մարաոնա, ֆիտէ եւայլն. որոց տեսակին պատուականութիւնը Փարիզի 1867ին եղած Արաեստանագլխին մէջ ճանցուելով, յատուկ միտաւով մի, վարձատրեցին զինքը:

Քիւր Բ. Բաբբօրուօն մեծ գործատուն մի ունի Երիւրատիքա կոչուած քաղց քիւ. 496 եւ խանութ մի եւս Գրանկաց քաղց քիւ. 44, Վերիլիմ ֆրենքլանկին ներքէ, ուր քէ մէկ երկու օխալով եւ քէ մեծ քանակութեամբ առաջին տեսակ զանազան խմորեղեններ կըծախէ ջափառք գիններով. հետեւաբար կըյուսայ. քէ կարող պիտի ըլլայ ամեն կերպիս գոն ընել իրեն հետ առատութիւն ընդհանրը:

ԾԱՆՈՒՅՄՈՒՆՔ

Այս քաղղիք երկու շաբթու անգամ մը՝ շաբթի օրը կըհրատարակուի: Տարեկան գինը 120 զուրուշ է ողջ զրամով, կանխիկ վճարելի: Դուրս երթալու քաղղաց ճանապարհի ծախսը՝ առնուի վերայ է: Մի որ կուզէ, կրնայ բաժանաբար գրուիլ Զմիռնիայի Սթրազնովիւնը, իսկ որքէ քաղղաց համար, աշակերտակներ քաղղաց մեծաշուք գործակալոյ անուանը, որ են:

Կատարելագործող Վ. Ս. Իսթիւնեան էֆէնտին, խմորալի-տնօրէն Մաւիս քաղղոյն:

Վալիսանդրիւս՝ աղա Միլիոն Հալպուսն:

Գահիրէ՝ Աբրահամ աղա Մուրատեան:

Յոպլէ՝ աղա Սիմեոն Ս. Մարատեան:

Մաւիս՝ աղա Զարմայր Մարեան:

Հալպ՝ Յօհաննէս աղա Ս. Քիւրքճեան:

Պարտատ՝ Սեդիկի հիւպատոսի փոխանորդ, աղա Միլիոն մահմուտ Միլիոն:

Կալիպիս՝ պարսն Ս. Ս. Յովակիմեան:

Պաղալիս՝ պարսն Մանուկ Քրդանեան:

Խմորալի-տնօրէն քաղղոյն,

Գ. Լ. Ս. Ս. Պալլապարէն:

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԴԱՆՈՒՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ